

УДК (477.8):323.13(=161.2):061.2“191/193”(092)

УЧАСТЬ РОДИНИ СТЕПАНА ФЕДАКА В УКРАЇНСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОМУ РУСІ

Зоя БАРАН

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра нової та новітньої історії зарубіжних країн
вул. Університетська 1, 79000, Львів, Україна

У статті висвітлена участь українського адвоката, громадського діяча Степана Федака та його родини в національно-визвольному русі українців першої третини ХХ ст. С. Федак вніс вагомий внесок у розбудову українських фінансово-економічних і громадських інституцій Львова, відстоював право українців на власну мову і здобуття вищої освіти. Як віце-президент Львова опинився серед заручників під час російської окупації краю (1914 р.). В уряді ЗУНР виконував функції міністра продовольства. Представляв інтереси українського населення у Львові після поразки ЗУНР, очоливши створений для гуманітарних цілей Український горожанський комітет. Зустрічався з питання надання допомоги українським полоненим, політичним в'язням з главою Польської Республіки Юзефом Пілсудським. Його рідні брали активну участь як у громадській, так і політичній сферах, відстоюючи свою громадянську позицію, незважаючи на переслідування польською владою.

Ключові слова: Анна Федак (Бучацька), Андрій Мельник, Богдан Федак, Євген Коновалець, Євген Петрушевич, Лев Шепарович, Марія Федак, Марія Федак, Оксана Федак (Дрогомирецька), Олена Федак, Ольга Федак, Софія Федак, Степан Федак, Самаритянська секція УГК, Західно-Українська Народна Республіка, “Союз українок”, страхове товариство “Дністер”, Український Горожанський комітет, Українські січові стрільці.

Одним із відомих українських громадсько-політичних діячів Львова першої третини ХХ ст. був адвокат Степан Федак¹ (1861–1937), який, за оцінкою сучасників, працював “для відродження своєї нації”. Сам правник відзначав, що найкращим дарунком для нього є можливість працювати для загального добра і “збірними силами змагати до виборення сили й свободи рідному народові”².

Життя С. Федака пов'язане зі Львовом з 1874 р.: тут він закінчив академічну гімназію³, юридичний факультет, отримавши 1882 р. диплом адвоката. Вже тоді він вирізнявся активністю у громадському житті. Зокрема, належав до гуртка,

¹ Докладніше про Степана Федака див.: Зоя Баран, “Степан Федак: штрихи до образу львівського “неполітика,” *Львів: місто – суспільство – культура* 3 (1999): 553–561; Зоя Баран, “Степан Федак – правник, фінансист, громадський діяч,” *Українська кооперація. Історичні та соціально-економічні аспекти* 2 (2001): 103–112; Зоя Баран, “Степан Федак,” *Західно-українська народна республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті*, гол. ред. ради Ярослав Ісаєвич, упоряд. Микола Литвин, Іван Патер та Ігор Соляр (Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2009), 289–306.

² *Діло*, 27 жовтня 1925.

³ Степан Шах, *Львів – місто моєї молодості* (Мюнхен: Християнський голос, 1956), ч. 3, 32.

що видавав під керівництвом учителя Гната Онишкевича у гімназії твори українських письменників. Як студент університету входив до Академічного гуртка, який об'єднував українську молодь, а також разом із Костем Левицьким організував одне з перших професійних об'єднань українських правників – “Кружок правничий”⁴. У лютому 1890 р. С. Федак відкрив власну адвокатську канцелярію⁵ і дуже швидко завоював авторитет серед правників. Слід зазначити, що саме в С. Федака проходив адвокатську практику майбутній президент ЗУНР Євген Петрушевич⁶.

У 1893 р. С. Федак одружився з Марією Січинською (1874–1952), а через сім років родина оселилася у Львові в будинку по вул. Сикстуській, 48 (нині – вул. Дорошенка). Подружжя виховало шість доньок і двоє синів.

С. Федак проявив себе як активний діяч громадсько-політичного життя Галичини. Варто виокремити кілька напрямків його діяльності. Найперший пов'язаний із фахом: він, як адвокат, особисто та його канцелярія надавали правову допомогу українським установам, окремим особам. Так, адвокатська канцелярія С. Федака підготувала всі документи для юридичного оформлення та реєстрації у Відні страхового товариства “Дністер”⁷, оскаржувала рішення польської влади щодо заборони діяльності українських організацій⁸. У 1923–1928 рр. очолював Союз українських адвокатів⁹, фінансово підтримував Фонд допомоги сиротам і вдовам адвокатів ім. Едмунда Камінського¹⁰. З'їзд Українського національно-демократичного об'єднання (далі – УНДО) в грудні 1928 р. обрав С. Федака членом партійного суду, а в травні наступного року – головою суду¹¹. Оцінку правників “адвокатської доби” дав український політичний діяч Лев Ганкевич: “В тому першому поколінні нашого ренесансу всі майже адвокати були однолітками, з одної гімназійної або хоч університетської лавки. Всі вони добре себе знали, розуміли та дружно помогали собі у виконванні своїх завдань та обов'язків. Це вже нова генерація української палестри. Це вже “не оборонці шляхти, міщанства і промисловців”, але оборонці цілої нації.

⁴ Діло, 12 січня 1937.

⁵ Діло, 14 березня 1890. З приводу відкриття українцями нових адвокатських канцелярій у газеті наголошувалося: “мило нам буде подати их [окрім Степана Федака адвокатські канцелярії відкрили Андрій Чайковський та Теофіл Окуневський. – З. Б.] до прилюдної відомости Русинів, котрих патріотичним обов'язком мусить бути удавати ся у всіх справах до адвокатів руских”.

⁶ Сидір Ярославин, *Визвольна боротьба на Західньо-Українських Землях у 1918–1923 роках* (Филадельфія: Накладом гуртка прихильників, 1956), 18.

⁷ Ярослав Грабовий, *Історія української кооперації* (Прага: Видання української селянської спілки в еміграції в Ч., 1924), 64.

⁸ Львівський Ставропігійський інститут, Центральний державний історичний архів України у м. Львові (далі – ЦДІА України у м. Львові), ф. 129, оп. 26, спр. 730, арк. 1–3; Степан Федак – адвокат, громадський діяч, ЦДІА України у м. Львові, ф. 373, оп. 1, спр. 4, арк. 1–2.

⁹ ЦДІА України у м. Львові, ф. 373, оп. 1, спр. 10, арк. 61.

¹⁰ Там само, арк. 58.

¹¹ Там само, ф. 373, оп. 1, спр. 5, арк. 1–2.

Всі вони вже національно свідомі, люди європейської культури. Вони дають почин і переводять повну реорганізацію національно–політичного і культурного життя свого народу. За їх почином головно повстають фінансові і економічні установи, що стають основою відродження народу. Вони беруть живу участь в освітньо–культурному і політичному житті, одним словом стають вже заступниками не тільки прав одиниць, але прав цілої нації”¹².

Один із напрямків організаційних зусиль С. Федака був спрямований на заснування і сприяння діяльності різного роду українських фінансово–економічних інституцій¹³, які розглядалися як осередки громадсько–національного життя: член наглядової ради першого споживчого товариства “Народна торгівля” (1883), 1923–1935 рр. виконував функції голови; член наглядової ради “Дністра”, 1909–1920 рр. – директор; входив до складу Ради “Краєвого союзу кредитового” (1898 р., з 1921 р. “Центральний Кооперативний Банк у Львові” – “Центро–Банк” – головна фінансова інституція для кооперації Галичини) та “Крайового союзу ревізійного” (1904 р., з 1928 р. прийняв назву “Ревізійний союз українських кооператив”); кредитного товариства “Руської Щадниці” у Перемишлі (1906), яке охопило своєю діяльністю Галичину та Буковину; член виконавчого комітету спілки з надання позичок українським селянам “Земельного Банку Гіпотечного” (1910); 1911–1939 рр. – голова Надзірної Ради страхового товариства “Карпатія”. Навесні 1912 р. С. Федак, як директор товариства “Дністер”, представляв Австро–Угорщину на міжнародному конгресі ощадних товариств у Петербурзі. Окрім участі в обов’язкових засіданнях та прийомах, там відбулися також зустрічі з місцевою українською громадою. За спогадами доньки адвоката Олени, котра супроводжувала в поїзді батька, всі промови “були під знаком соборности України”¹⁴. У вересні 1918 р. С. Федак взяв участь, як представник “Дністра” та “Карпатії”, в установчих зборах Центрального Українського кооперативного комітету (Коопцентр) у Києві, що мав координувати кооперативний рух на території всієї України¹⁵.

Активну участь С. Федак брав і в громадській сфері: член статутної комісії Наукового Товариства ім. Шевченка (1896), правління “Народного Дому” (1918–1919)¹⁶, директор Ставропігійського інституту (1917–1920)¹⁷.

Без сумніву, С. Федак користувався авторитетом громадськості Львова. Тому, коли під час Першої світової війни російські війська увійшли до міста (вересень 1914 р.), то серед дванадцяти заручників виявився і другий віце–президент

¹² Лев Ганкевич, “Десятиліття Союзу Українських Адвокатів,” *Ювілейний альманах Союзу Українських Адвокатів у Львові* (Львів: СУА, 1934), 41–42.

¹³ Докладніше див.: Баран, “Степан Федак – правник, фінансист, громадський діяч,” 103–112.

¹⁴ Спогади Олени Федак–Шепарович, Приватний архів автора, 41.

¹⁵ *Календар товариства “Просвіта” на звичайний рік 1927* (Львів, 1926), річник 49, 187.

¹⁶ *Вістник неуконституційної фундації “Народного Дому”* 1 (1918–1919), 15.

¹⁷ Докладніше див.: Баран, “Степан Федак: штрихи до образу львівського “неполітика,”” 557–558.

Львова С. Федак¹⁸. У ніч на 18 лютого 1915 р. росіяни провели чергову облаву, заарештувавши 60 представників української інтелігенції, серед яких знову був С. Федак¹⁹. У спогадах він згадував, що в червні 1915 р. його було вивезено “разом з другими українцями в неволю російську до Києва”²⁰. Перебуваючи як інтернований в Києві, С. Федак заснував “Товариство опіки й допомоги для українців з Галичини”²¹. У серпні 1916 р. С. Федака було обміняно на полоненого російського консула, і адвокат через Фінляндію, Швецію та Німеччину повернувся до Львова²².

Новий етап діяльності С. Федака пов’язаний з проголошенням Західно-Української Народної Республіки (далі – ЗУНР). Український історик Михайло Швагуляк зараховував С. Федака до групи громадських діячів консервативного спрямування. Адвокат увійшов до складу створеного 9 листопада 1918 р. уряду – Тимчасового Державного Секретаріату, очоливши Міністерство продовольства (Державний секретаріат харчових справ)²³. Однак, навіть на цій посаді він прагнув залишатися осторонь чистої політики. Адвокат, за оцінкою сучасників, був “своєю вдачею більше схильний до того, щоб жити з усіма у згоді і мирити всіх, ніж вести боротьбу із противниками інших поглядів”²⁴. Тому цілком зрозуміло є його поведінка на одному із засідань Української Національної Ради – вищого законодавчого представницького органу ЗУНР, яке відбулося в перші дні українсько–польських боїв за Львів на початку листопада 1918 р. Під час засідання пролунала думка інтернувати всіх відомих польських діячів Львова. За спогадами очевидця, С. Федак, почувши це, “встав зі свого місця, взяв шапку й палицю та голосно заявив, що коли тут говориться про такі річі, то його тут нема – і вийшов. Се рішило долю того внеску”²⁵. Питання з обговорення було зняте.

21 листопада 1918 р. після кровопролитних боїв українські війська і урядові структури покинули Львів. У місті залишилася незначна кількість політиків, котрі мали захищати інтереси українського населення у місті. Відмовився виїхати і С. Федак. 22 листопада відбулася нарада українських громадських діячів, де обговорювалася тактика поведінки в нових умовах. Позаяк єдиною громадською установою, що могла діяти в тодішніх обставинах у Львові, був Український горожанський комітет (далі – УГК), створений напередодні листопадових подій для гуманітарних цілей (розподілу продуктів харчування, які надходили як гуманітарна допомога), було вирішено відновити його активну діяльність. У грудні

¹⁸ *Odezwy i rozporządzenia z czasów okupacji rosyjskiej Lwowa. 1914–1915* (Lwów: H. Altenberg, E. Seyfert, E. Wende, 1916), 11.

¹⁹ *Діло*, 22 вересня 1915.

²⁰ ЦДІА України у м. Львові, ф. 373, оп. 1, спр. 29, арк. 17.

²¹ *Діло*, 12 січня 1937.

²² *Діло*, 27 жовтня 1925.

²³ ЦДІА України у м. Львові, ф. 373, оп. 1, спр. 1, арк. 3.

²⁴ *Діло*, 12 січня 1937.

²⁵ *Нова зоря*, 14 січня 1937.

1918 р. С. Федак очолив виконавчий відділ УГК, керуючи його діяльністю протягом усього часу існування до вересня 1921 р.²⁶ Завданням УГК було репрезентувати українське населення перед польською владою. Комітет спільно з Червоним Хрестом допомагав українським полоненим, інтернованим, політичним в'язням, дітям, знедоленим²⁷. Чималою була заслуга в цьому його голови, оскільки С. Федак, за оцінкою сучасників, “стукав до людських сердець, щоби зменшити горе на рідній землі та на чужині”²⁸. За спогадами львівського судді Адольфа Слижа, С. Федак неодноразово заступався перед польською владою за своїх співвітчизників, котрі потрапляли в складні ситуації. Так сталося і з А. Слижом, котрий уникнув арешту завдяки втручання адвоката²⁹. Співзасновник УГК Л. Ганкевич згадував: “Влаштовано кухні для найбідніших, звідки йшли обіди для політичних в'язнів”³⁰. На початку січня 1919 р. УГК отримав письмове свідчення від голови уряду Сидіра Голубовича зі Станіслава, яким уряд уповноважував членів УНРади, що перебували у Львові, вести переговори з поляками “в цілі тимчасового гладження справ культурних, комунальних і гуманітарних місцевого характеру при збереженні інтересів і достоїнства Української Держави”. Переговори з головою Комісії для управління в Галичині, Цешинській Сілезії, Ораві та Спішу, що розпочалися 21 січня, завершилися підписанням спільного польсько–українського протоколу в справі “взаємного трактування ранених, полонених та інтернованих”. Остаточна угода була підписана 1 лютого 1919 р., згідно з умовами якої члени УГК (зокрема Самаритянської секції) мали право відвідувати “хворих, полонених та інтернованих”. Питання допомоги інтернованим українським воїнам С. Федак також обговорював з Начальником Польської Республіки Юзефом Пілсудським під час зустрічі, що відбулася, ймовірно, наприкінці серпня – на початку вересня 1921 р. Спочатку адвоката прийняв голова Цивільної канцелярії Начальника держави Станіслав Цар, щоб отримати інформацію про мету зустрічі. За спогадами адвоката, коли С. Цар почав наголошувати на політичних моментах, С. Федак “з місця йому заявив, що в політиці не беру активної участі”. Зустріч з Ю. Пілсудським тривала кілька годин. Під час розмови, яка велася “в дуже приятнім, неофіційнім тоні”, було порушено чимало політичних питань. Начальник держави завершив аудієнцію словами: “Я переконаний, що тільки міцний союз між вільною Польщею і вільною Україною може забезпечити мир на сході та успішний розвиток обох братніх народів”³¹. Про результативність

²⁶ Український Горожанський комітет, ЦДІА України у м. Львові, ф. 462, оп. 1, спр. 202, арк. 18–21.

²⁷ Адольф Слиж, *Мої літа. Спогади* (Львів: Манускрипт, 2014), 45.

²⁸ *Діло*, 27 жовтня 1925.

²⁹ Слиж, *Мої літа*, 46.

³⁰ Цит. за: Зиновій Книш, “Підгрунтя УВО,” *Срібна сурма. Статті і матеріали до діяння Української військової організації* (Торонто: Срібна сурма. Б. р), зб. 2, 13–14.

³¹ Степан Федак, “Розмова Українця з Маршалом. Спомин д-ра Степана Федака про аудієнцію у 1921 році у Начальника Держави Маршала Й. Пілсудського,” *Нова зоря*, 26 травня 1935, 3.

зустрічі свідчить, зокрема, те, що С. Федак отримав офіційний дозвіл відвідувати інтернованих українських воїнів у Вадовіцах і в таборах поблизу Кракова.

На початку вересня 1921 р. С. Федак, як представник УГК, був на аудієнції у львівського воєводи Казімежа Грабовського, представивши йому низку вимог української спільноти. Згодом дирекція поліції звинуватила УГК в антидержавній діяльності та заарештувала керівництво УГК – голову С. Федака і заступника Михайла Галушинського. Через відсутність доказів їх незабаром звільнили. Позаяк розпорядження про заборону діяльності Комітету не було скасоване, його секції оформилися в окремі статутні організації – Українське товариство допомоги інвалідам, Українське лікарське товариство. Водночас розпочав діяти Комітет допомоги політичним в'язням (С. Федак очолював його до останніх днів життя) і Українське товариство допомоги емігрантам з Великої України, почесним членом якого був адвокат. Його активність у справі опікувства інтернованими була високо оцінена сучасниками, які наголошували, що в особі С. Федака “наддніпрянська еміграція знайшла собі ревного оборонця та ласкавого опікуна”³². У квітні 1927 р. С. Федак увійшов до складу комітету засновників Товариства охорони воєнних могил, яке мало на меті “упорядкувати і розвести сталу опіку над могилами тих, що в обороні рідного краю, для здобуття кращої долі для своєї Батьківщини і народу віддали своє молоде життя”³³.

Певну підтримку в українському консервативному середовищі мала думка про шкідливість і безперспективність загострення стосунків з поляками та досягнення порозуміння для забезпечення національного розвитку. С. Федак також висловлювався за пошук компромісу. Так, в одному з інтерв'ю від 25 вересня 1921 р. він різко негативно оцінив включення Східної Галичини, політичний статус якої був невирішений, до загальнопольського перепису населення, запланованого на 30 вересня 1921 р., і підтримав протест української громадськості з цього приводу до Ліги Націй. Водночас адвокат висловив переконаність у можливості та необхідності польсько-українського порозуміння. “Поляки і українці – люди, а люди можуть взаємно порозумітися”, – наголосив він³⁴. Волею долі сталося так, що це інтерв'ю С. Федак дав за три години до замаху, здійсненого його сином на львівського воєводу. Під час слідства у цій справі адвокат був заарештований та провів у в'язниці два місяці³⁵.

У полі зору С. Федака перебувало ще одне важливе для української громадськості питання – відкриття українського університету у Львові. Переговори з польським міністром Мацеєм Ратаєм за участю Василя Щурата, Кирила Студинського і С. Федака проходили в серпні – вересні 1920 р. Учасники зустрічі мали на меті конфіденційний обмін думками: міністр проводив її

³² ЦДІА України у м. Львові, ф. 373, оп. 1, спр. 3, арк. 4.

³³ Наукове товариство ім. Шевченка, ЦДІА України у м. Львові, ф. 309, оп. 1 спр. 262, арк. 23.

³⁴ *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, 5 października 1921.

³⁵ ЦДІА України у м. Львові, ф. 462, оп. 1, спр. 91, арк. 1; *Діло*, 12 січня 1937.

“потаємно перед місцевою східно–галицькою польонією”³⁶. Українські представники категорично висловилися проти наміру уряду заснувати український університет у Станиславові й лише Львів розглядався ними, як місце розташування українського університету.

Відстоював С. Федак і право українців на власну мову. Зокрема, на засіданні українських адвокатів у Львові в травні 1921 р. він висловив пропозицію звернутися до уряду, аби той дозволив розглядати справи, що стосувалися українців, та вести судові протоколи українською мовою. Пропозиція С. Федака була одногосно підтримана учасниками засідання³⁷. 30 грудня 1925 р. на засіданні Міської ради Львова адвокат розпочав виголошення своєї промови українською мовою, однак, після заборони виступати рідною мовою перейшов на польську, зазначивши при цьому: “Для мене польська мова не є червоною пляхою, як для деяких непочитальних осібників (очевидно йшлося про поляків, які заборонили виголошувати промову українською. – *Авт.*) мова українська”³⁸. Українська громадськість відзначила заслуги С. Федака, обравши його почесним членом товариства “Просвіта” (1925)³⁹.

Діяльність С. Федака у справах захисту інтернованих і політичних в’язнів, розвитку української освіти та культури здобула загальне визнання, що дозволило говорити про нього як про одну “з найшанованіших постатей Львова”⁴⁰. Адвокат намагався залишатися осторонь суто політичних справ, неодноразово підкреслюючи: “в політиці не беру активної участі”⁴¹. Це підтверджували відомі українські політики: К. Левицький, стверджуючи, що до “політики він не почував спосібності і не хотів нею займатись”⁴²; Л. Ганкевич – “д-р Федак ніколи до жодної політичної партії не належав і в політичному житті участі не брав”; Осип Назарук у своїх спогадах занотував: “неполітик Федак”⁴³. І хоча сам С. Федак декларував себе аполітичною людиною, однак вільним від політики він не був і в силу обставин, в яких йому довелося прожити свій час, не міг бути. Осип Навроцький, один із лідерів національного руху у Галичині, згадував про С. Федака: “Громадський діяч, економіст, невичерпної енергії і роботящості людина, з цивільною відвагою говорити полякам правду ввічі і ставити домагання, при тому надзвичайно чулий до людської недолі”⁴⁴.

³⁶ Василь Мудрий, *Боротьба за огнище української культури в західних землях України* (Львів: Накладом української краєвої студентської ради, 1923), 84–85.

³⁷ ЦДІА України у м. Львові, ф. 129, оп. 26, спр. 10, арк. 6; ф. 373, оп. 1, спр. 90, арк. 11 зв.

³⁸ *Діло*, 3 січня 1926.

³⁹ *Календар товариства “Просвіта” на звичайний рік 1927*, 161–162; ЦДІА України у м. Львові, ф. 309, оп. 1, спр. 262, арк. 10.

⁴⁰ *Діло*, 27 жовтня 1925.

⁴¹ *Нова зоря*, 26 травня 1935.

⁴² *Діло*, 13 січня 1937.

⁴³ ЦДІА України у м. Львові, ф. 359, оп. 1, спр. 17, арк. 29.

⁴⁴ Осип Навроцький, “Початки УВО у Львові,” *Срібна сурма. Статті і матеріали до діяння Української військової організації* (Торонто: Срібна сурма. Б. р), зб. 2, 30, 32.

Черговим підтвердженням значущості постаті С. Федака може стати наступна справа: у 1928 р. на шпальтах радянофільського тижневика в Парижі “Українські Вісти” опубліковано лист політичного змісту, який нібито він написав до свого зятя Андрія Мельника в Берлін. У відповідь адвокат помістив лист–протест на сторінках газети “Діло”, в якому назвав публікацію “Українських Вістей” невмілим фальсифікатом з наміром скомпрометувати як його особисто, так і український національний табір, вкотре наголосивши, що в політиці “ніколи активної участі не брав і не беру”⁴⁵. З підтвердженням заяви С. Федака щодо фабрикування листа виступила і редакція “Діла”⁴⁶.

С. Федак помер 6 січня 1937 р. На знак жалоби за померлим на центральних українських інституціях вивішено чорні прапори, а установи, в яких працював адвокат, опублікували некрологи⁴⁷. Через два дні відбувся похорон, на який прийшло чимало мешканців Львова. Процесія від родинного дому С. Федака вирушила на Личаківський цвинтар. Згідно з волею покійного при похованні не виголошували жодних промов, не було квітів і вінків, а гроші, за які їх мали придбати, передано на благодійні цілі⁴⁸.

Дружина С. Федака Марія входила до складу різних українських жіночих організацій⁴⁹, проводила активну громадську роботу із захисту сиріт та опіки над ними⁵⁰. Діти подружжя активно залучалися до боротьби за права українців у Галичині, а згодом і до українських визвольних змагань. Степан Федак–молодший наголошував, що “був вихований у релігійному й рівночасно патріотичному дусі”⁵¹. Донька Олена згадувала свою “першу “лекцію” патріотизму”. Йшлося про події 1907 р., коли внаслідок заворушень на національному ґрунті польська влада заарештувала представників української академічної молоді. Марія Федак увійшла до комітету, що займався забезпеченням продуктів харчування для заарештованих. У родині С. Федака, який за оцінкою тодішньої преси, “був в своїм часі мабуть найбогатший українець в Галичині”, пили чай без цукру, який складали, щоб передати ув’язненим. Олена Федак наголошувала, що “в нашому хатньому добробуті того роду ощадність не грала ніякої ролі, але ми діти дуже гордилися цією “посвятою”.

Ще однією родинною традицією стала “коляда в’язням”: після того як С. Федак отримав у польських чиновників дозвіл передавати українським в’язням Святу вечерю, до помешкання адвоката приходила група українських студенток,

⁴⁵ *Діло*, 21 серпня 1927.

⁴⁶ *Діло*, 19 липня 1928.

⁴⁷ *Новий час*, 12 січня 1937.

⁴⁸ ЦДІА України у м. Львові, ф. 462, оп.1, спр. 281, арк. 1; *Нова зоря*, 14 січня 1937.

⁴⁹ Докладніше див.: Зоя Баран, “Спогади Олени Шепарович як джерело до історії Львова першої третини ХХ століття,” *Львів: місто – спільнота – культура* 9 (2014): 115.

⁵⁰ ЦДІА України у м. Львові, ф. 462, оп. 1. спр. 210, арк. 175, 179, 180; Навроцький. “Початки УВО у Львові,” 13–14.

⁵¹ Книш, “Агентат Степана Федака у Львові,” 109.

щоб поколядувати і забрати приготовлену для ув'язнених вечерю. Найстарша внучка С. Федака Ольга Кузьмович, згадуючи минуле, зазначала, що саме в січневі дні Львів різко показував своє українське обличчя, “був твердиною українських традицій”⁵².

Серед дітей подружжя Федаків однією з найактивніших у громадському житті Львова виявилася Олена Федак (1894–1982)⁵³. Бажання бути корисною для суспільства вона проявила вже під час перебування у Відні, куди родина (за винятком С. Федака) змушена була виїхати в 1914 р. після окупації російськими військами Галичини. Там Олена працювала в Українському жіночому комітеті з допомоги пораненим і полоненим. Повернувшись наступного року до Львова, вона співпрацювала з притулком для Українських січових стрільців. З 1918 р. Олена була секретарем Самаритянської секції при УГК з надання допомоги пораненим і полоненим українським воякам. З цього приводу спільно з Оленою Косевич вела переговори з головою Штабу польських військ Галичини Владиславом Сікорським⁵⁴. У березні 1919 р. Рада Державних Секретарів уповноважила Олену Федак спільно з Кирилом Студинським представляти українську сторону в “Українсько–польській місії Червоного Хреста”, що мала перевірити умови утримання українських вояків у таборах Західної Галичини (Домб’є і Вадовіце). Під час поїздки Олена від УГК нелегально роздала в таборах 100 тис. австрійських крон. У справі полонених та інтернованих вела переговори у Відні з віце–президентом Міжнародного Червоного Хреста Едвардом Антоном Фріком⁵⁵.

У вересні 1919 р. Олена вирушила у Наддніпрянську Україну, де на службі перебував її чоловік – Лев Шепарович. Виконуючи доручення Л. Ганкевича, Олена зустрілася у Кам’янці–Подільському з Диктатором ЗУНР Євгеном Петрушевичем, щоб поінформувати його про ситуацію у Львові в умовах польської окупації. У спогадах Олена зазначила, яке гнітюче враження справила на неї зустріч, через, як їй здалося, незацікавленістю подіями в Галичині⁵⁶.

Олена Федак була співзасновником, головою (1924–1925, 1927) та заступником голови “Союзу Українок” (за оцінкою Мілени Рудницької – “міністр фінансів” Союзу⁵⁷). Організація мала стати школою підготовки жінок до громадського життя. “Для української жінки, – підкреслювала Олена Федак, – головним

⁵² О–Ка / Ольга Кузьмович, *Про це і те* (Нью-Йорк, 2000), 22, 24.

⁵³ Див. також: Баран, “Спогади Олени Шепарович як джерело до історії Львова першої третини ХХ ст.,” 113–128.

⁵⁴ Баран, “Спогади Олени Шепарович як джерело до історії Львова першої третини ХХ століття,” 123–124.

⁵⁵ *Свобода. Урядовий орган Українського Народного Союзу*, 17 мая 1919.

⁵⁶ Спогади Олени Федак–Шепарович, 88–89.

⁵⁷ Мілена Рудницька. *Статті. Листи. Документи. Збірник документів і матеріалів про життя, суспільно–політичну діяльність і публіцистичну творчість Мілени Рудницької*, упоряд. Мирослава Дядюк (Львів: Інститут історичних досліджень, 1998), 588.

завданням мусить бути в першу чергу праця для визволення нашого народу і ця праця повинна витворити серед наших обставин свій своєрідний український фемінізм”⁵⁸. Олена стала засновником і членом товариства “Дружина княгині Ольги”⁵⁹, відповідальним редактором двотижневика “Жінка” (1935–1938). Брала активну участь у підготовці та проведенні різного роду жіночих форумів: у Львові (22–23 грудня 1921 р.), де виступила з промовою “Організація жіноцтва на будучче”, в якій обґрунтовувалися принципи розбудови жіночого руху в Галичині⁶⁰, Станиславові (23–27 червня 1934 р.)⁶¹, конгресах Міжнародного союзу боротьби за виборчі права жінок у Парижі (1926)⁶², Міжнародного жіночого союзу в Берліні (1929)⁶³, Міжнародної жіночої кооперативної гільдії у Відні (1930). Зокрема, у Відні Олена Федак виявилася єдиною, хто вступив у дискусію з делегаткою від Української Соціалістичної Радянської Республіки, котра заперечувала її право на виступ від імені українського жіноцтва. Під час обговорення проблеми “Чого бажають матері?”, Олена Федак наголосила, що комуністична система виховання спрямована проти волі мільйонів українських матерів радянської України, які “приневолені мовчати”, а українські діти, які виховуються в радянських установах “відчужуються від національної традиції батьків, учаться лише нехтувати і ненавидіти усе те, що є святе для української матерів. Для поневоленого народу родина є головним заборолом національного виховання...”⁶⁴.

Олена Федак була членом провладу УНДП (1928–1935), виступила з протестом проти політики “нормалізації” і закликала українське жіноцтво до бойкоту виборів 1930 р., за що її виключили з партії. У 1930 р. Олена Федак, за дорученням Євгена Коновальця, переправляла документальні матеріали про акцію “пацифікації” польської влади щодо українського населення 1930 р. до Праги і Відня.

Проти Олени була порушена провадження за недостатньо шанобливу поведінку з державними чиновниками під час їхньої спроби провести перевірку приватного будинку батька, в якому на той момент містився офіс “Дружини

⁵⁸ Олена Федак-Шепарович, “Модерний фемінізм і українська жінка,” *Наш світ. Альманах “Жіночої долі” з додатком календаря на рік 1928* (Коломия, 1927): 23.

⁵⁹ *Громадянка*, 1938, ч. 1, 2; ч. 3, 3; Мілена Рудницька. *Статті. Листи. Документи*, 21. У 1939 р. “Дружина княгині Ольги” спільно з УНДО, УСДП, УСРП і Фронтом національної єдності з нагоди виборів до ради Львова створили об’єднаний виборчий комітет, до якого увійшли 50 осіб. Серед них від “Дружини княгині Ольги” – Олена Федак-Шепарович.

⁶⁰ Мілена Рудницька. *Статті. Листи. Документи*, 273, 275, 277; Мілена Рудницька, “П’ятнадцятиліття одного з’їзду,” *Жінка* 1 (1937): 3.

⁶¹ Спогади Олени Федак-Шепарович, 105; *Новий час*, 1 липня 1934.

⁶² Оксана Маланчук-Рибак, *Ідеологія та суспільна практика жіночого руху на західноукраїнських землях XIX – першої третини XX ст.: типологія та європейський культурно-історичний контекст* (Чернівці: Книги-XXI, 2006), 276.

⁶³ *Жіноча доля*, 15 серпня 1929.

⁶⁴ Спогади Олени Федак-Шепарович, 105; *Діло*, 28 серпня 1930, 1.

княгині Ольги” – “невластиве поведення супроти коморника в часі його урядовання”⁶⁵. 2 червня 1938 р. у міському суді Львова завершився процес проти неї та М. Рудницької: обом присуджено по одному місяцеві арешту з відтермінуванням виконання покарання на чотири роки і виплату судових витрат.

Чоловік Олени Лев Шепарович⁶⁶ також був тісно пов’язаний з українським національним рухом. У листопаді 1918 р. він очолив групу українських військових з 15-го австрійського полку піхоти, яка захопила у Львові головну пошту і телеграф звідки було повідомлено про встановлення ЗУНР. Л. Шепарович очолив створений для підготовки для потреб фронту телефоністів і фронткових монтерів курінь телеграфного полку (“Кіш Звідомного Полку”). У липні 1919 р. став референтом начальної команди Української Галицької Армії (далі – УГА), яка керувала зв’язком підпілля після реорганізації державного апарату. Після переходу УГА за Збруч налагоджував зв’язок між галицькими частинами, повстанськими загонами, Армією УНР на Наддніпрянщині. Хрещеним батьком їхньої доньки Ольги став провідний діяч Організації Українських Націоналістів (далі – ОУН), чоловік сестри Олени – Софії – Андрій Мельник⁶⁷.

Власне Софія (1901–1990) після завершення Торговельної академії у Відні (1920–1923) працювала у Львові в Ревізійному союзі українських кооператив, входила до складу правління “Союзу Українок”⁶⁸. 1929 р. відбулося її вінчання з А. Мельником⁶⁹. Коли 1924 р. його заарештували, майбутній тесть – С. Федак (Софія на той час вже була заручена) – брав активну участь в організації захисту⁷⁰. Під час Другої світової війни у січні 1944 р. подружжя Мельників було інтерноване німцями, а з липня до жовтня перебувало в концентраційному таборі Заксенгавзен.

Ще одна донька Федаків – Ольга (1896–1979) у 1922 р. вийшла заміж за Є. Коновальця – лідера Української військової організації (УВО) та ОУН, з яким пройшла усі труднощі емігрантського життя⁷¹. Де б не закинула їх доля, Ольга намагалася допомагати чоловікові. Так, перебуваючи в Женеві на початку

⁶⁵ Мілена Рудницька. *Статті. Листи. Документи*, 674–675.

⁶⁶ Греко-католицька митрополича консисторія, ЦДІА України у м Львові, ф. 201, оп. 4а, спр. 3503, арк. 85–86.

⁶⁷ Олена-Галина Шепарович, “Листопадові спогади,” *Жінка* 21–22 (1936); Кузьмович, *Про це і те*, 12.

⁶⁸ *Діло*, 30 вересня 1924.

⁶⁹ ЦДІА України у м Львові, ф. 201, оп. 4а, спр. 3567, арк. 6 зв.

⁷⁰ *Діло*, 23 вересня 1925; 24 вересня 1925. За спогадами українського адвоката того часу Степана Шухевича (захисник О. Бассараб, по справі якої і був заарештований А. Мельник), Степан Федак з метою сприяння скасування вироку винесеного майбутньому зятеві навіть пробував організувати підкуп судді Верховного суду Казімежа Ангермана (Степан Шухевич, *Моє життя. Спогади*. (Лондон: Українська видавнича спілка в Лондоні, 1991), 331–332).

⁷¹ Євген Бачина-Бачинський, “Євген Коновалець у Женеві, витяг із щоденника,” *Євген Коновалець та його доба* (Мюнхен: Видання фундації ім. Є. Коновальця, 1974), 701–745.

1930-их років вона заробляла, працюючи завідувачем слов'янського відділу в женецькій Університетській бібліотеці⁷².

Донька Марія (1899–1979) брала активну участь в “Союзі УКкраїнок”, проводила навчальні господарські курси для селянок Бережан, де вона проживала разом зі своїм чоловіком адвокатом Володимиром Гриневичем⁷³.

Перший син Федаків – Степан (1900–1945), за невгамовний характер та бійцівську вдачу батько кликав сина “Смок” – “великий розбишака”) у 1915 р. вступив до лав УСС, брав участь в боях під Конюхами 29 червня 1917 р.⁷⁴ У листопаді 1918 р. у чині поручника служив у 7-й бригаді УГА. У лютому 1919 р. увійшов до складу уряду УНР періоду Директорії – Ради народних міністрів на чолі з С. Остапенком, отримавши посаду міністра фінансів. Однак незабаром потрапив у польський полон⁷⁵. Після переходу УГА за Збруч у боях з більшовиками в серпні 1919 р. був поранений, перехворів тифом⁷⁶. Навесні 1921 р., виконуючи місію кур'єра УНР⁷⁷, повернувся до Львова і став студентом філософського факультету таємного українського університету⁷⁸ і членом УВО. 25 вересня 1921 р. за дорученням УВО⁷⁹ виконав замах на тодішнього начальника польської держави Юзефа Пілсудського і львівського воєводу К. Грабовського. Один із активних учасників УВО Осип Навроцький описав зустріч і розмову з батьком Степана, що відбулася на другий день після замаху. С. Федак–старший, звертаючись до О. Навроцького і Володимира Целевича, які прийшли на роботу в УГК, наголосив: “Не маю до вас, хлопці, жалю, що ви призначили мого сина. Але кому прийшло до голови вибрати саме сина Федака, що, як Голова Українського Горожанського Комітету, репрезентує тепер українців?”⁸⁰.

⁷² Орест Питляр, “Євген Коновалець в очах молодого студента,” *Євген Коновалець та його доба* (Мюнхен: Видання фундації ім. С. Коновальця, 1974), 747.

⁷³ Степан Федак складав протекцію своєму зятю, коли той, виявив бажання перевестися у Самбір (ЦДІА України у м. Львові, ф. 373, оп.1, спр. 29, арк. 31).

⁷⁴ Гордієнко В.І. Українські Січові Стрільці. С. 27.

⁷⁵ *Урядовий портал*, доступ отримано 23 березня 2016, http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=661853&cat_id=661216.

⁷⁶ *Український вістник*, 28 вересня 1921; Книш, “Агентат Степана Федака у Львові,” 96–123.

⁷⁷ ЦДІА України у м. Львові, ф. 373, оп. 1, спр. 39, арк. 1.

⁷⁸ Український університет, ЦДІА України у м. Львові, ф. 310, оп. 1, спр. 209, арк. 1.

⁷⁹ За версією, що прозвучала на суді згідно з зізнаннями обвинуваченого студента Штика, Степан Федак–молодший здійснив замах після рішення з'їзду української академічної молоді у Львові (участь 250 осіб), що відбувався 1–3 липня 1921 р. На ньому обговорювалися політичні питання, був обраний спеціальний Комітет – скорочена назва “КУМ” (Комітет української молоді), до якого входив зокрема Степан Федак–молодший. Було прийняте рішення, що голосування вирішить, хто здійснить замах. Голосування відбулося 23 вересня у кав'ярні “Республіка” в будинку “Народної Гостинниці”. Карточку з написом “Пілсудські” витягнув Степан Федак–молодший.

⁸⁰ Навроцький, “Початки УВО у Львові,” 52.

Польська поліція провела численні арешти. Для захисту обвинувачених обрано провідних українських правників того часу, які у зверненні до своїх колег наголосили на необхідності взяти активну участь у правовій підтримці засуджених, зголосившись до їх захисту, позаяк ця справа “має характер національної солідаризації”. У приміщенні канцелярії С. Федака–старшого проводилися наради адвокатів з метою обговорення процедури захисту заарештованих у цій справі⁸¹. Очевидно з даним фактом пов’язане засідання Української трудової партії за участю провідних галицьких політиків: Володимира Бачинського, Володимира Охримовича, Володимира Целевича, Тита Войнаровського, Теофіла Окуневського, С. Федака. На ньому обговорювалося питання діяльності студентських молодіжних організацій. С. Федака звинуватили в тому, що його матеріальна підтримка української академічної молоді спричинила вихід студентів з-під контролю старших політиків. У відповідь на таке обвинувачення, адвокат покинув засідання⁸².

Суд 18 листопада 1922 р. виніс вирок Степанові Федаку–молодшому – 6 років ув’язнення⁸³. У Львівській тюрмі він перебував один рік, згодом його перевезли до тюрми у м. Равіч на німецькому пограниччі⁸⁴. У 1924 р. через загальну амністію до дня Конституції (17 березня) Федака-молодшого звільнили з ув’язнення за умови проживання за межами Польщі до завершення всього терміну⁸⁵. Впродовж чотирьох років Федак-молодший проживав у Берліні та Парижі. Заходами родини та впливових українських політичних сил отримав дозвіл на повернення⁸⁶. Після приїзду до Галичини працював в “Маслосоюзі” та був директором молочарень в Журавні. Однак, польська влада його і надалі неодноразово заарештовувала через звинувачення в антидержавній діяльності⁸⁷. Після вступу радянських військ у Західну Україну в 1939 р. його заарештували органи НКВС й утримували в тюрмах Львова, Києва, Москви. Його племінниця Ольга Кузьмович у своїх спогадах зазначає, що Степан у розмові з нею згадував поневіряння у радянському полоні, та розповідав, як у січні 1940 р. його з Луб’янки перевезли на “невідому дачу в лісі”. Після тижнів “розмов” з чиновниками НКВС “йому доручено вернутися до Львова і там слідкувати за “настроями” серед українців і за можливою посиленою німецькою розвідкою та пересуненням військ у сторону Західної України. Він зі сміхом пригадував переляк знайомих і дальшої родини..., коли несподівано побачили його вільного і здорового на вулицях

⁸¹ ЦДДА України у м. Львові, ф. 373, оп.1, спр. 11, арк. 6, 23.

⁸² Львівське воєводське управління державної поліції, Державний архів Львівської області, ф. 121, оп. 2, спр. 194, арк. 11.

⁸³ Книш, “Агентат Степана Федака у Львові,” 122.

⁸⁴ Там само, 123.

⁸⁵ *Діло*, 17 серпня 1924.

⁸⁶ Книш, “Агентат Степана Федака у Львові,” 123.

⁸⁷ *Діло*, 20 березня 1937; 6 серпня 1937; 13 жовтня 1937; 31 липня 1938; 28 серпня 1938; 4 жовтня 1938.

Львова⁷⁸⁸, бо саме перед нападом гітлерівської Німеччини на СРСР Степан повернувся до Львова. Під час гітлерівської окупації став перекладачем, а згодом вступив до Української дивізії “Галичина”. Ймовірно загинув у Берліні навесні 1945 р.⁸⁹

Другий син С. Федака – Богдан (1909–?), здобуваючи інженерну освіту в Гданській вищій політехнічній школі⁹⁰, входив до Спілки українських студентських організацій Німеччини. Саме йому доручили виступити 20 січня 1926 р. у Берліні з промовою на святкуванні п’ятих роковин існування організації⁹¹.

Донька Оксана (1910–?), яка закінчила Український музичний інститут імені Лисенка у Львові (клас фортепіано)⁹², Інститут музичної ритміки Еміля Жака–Далькроза⁹³, зі свого боку долучилася до української справи, співпрацюючи з освітніми і культурними установами. Зокрема, 1933 р. створила при Українському музичному інституті клас музичної ритміки за системою Е. Жака-Далькроза, пристосовуючи її до українського танцю⁹⁴. Ще навчаючись в Женеві, неодноразово спільно з сестрою Ольгою та її чоловіком Є. Коновальцем брала участь у зібраннях українських емігрантів, зокрема, на святкуваннях пам’ятних дат, як от річниці проголошення ЗУНР 1 листопада 1930 р.⁹⁵ Була залучена до створення курсів з організації дошкільного виховання при Українському крайовому комітеті (1941–1942) – єдиній легальній громадській установі в Галичині доби німецької окупації⁹⁶. У 1935 р. Оксана Федак вийшла заміж за інженера Андрія-Романа Дрогомирецького⁹⁷.

Лише остання дитина подружжя Федаків – Анна (1912–1998, друге ім’я Дарія) обрала, як і її батько, фах юриста й закінчила 1938 р. правничий факультет університету Яна Казимира, отримавши диплом магістра права⁹⁸. У травні–червні 1936 р. у Львові проходив судовий процес проти членів ОУН. На лаві підсудних серед 23 осіб опинилося практично все тогочасне керівництво організації (Степан Бандера, Роман Шухевич та ін.). Захист представляли 12 адвокатів, серед яких були такі відомі тогочасні правники, як Володимир Старосольський, Степан Шухевич, Лев Ганкевич, Володимир Загайкевич та ін. Перед польським судом серед інших постала і Анна. Її заарештували

⁸⁸ Кузьмович, *Про це і те*, 40.

⁸⁹ Спогади Олени Федак-Шепарович, примітки І. Гриневича, 15 зв.

⁹⁰ *Діло*, 10 березня 1936.

⁹¹ *Діло*, 14 лютого 1926.

⁹² ЦДІА України у м. Львові, ф. 462, оп. 1, спр. 210, арк. 32.

⁹³ Степан Шах, *Львів – місто моєї молодості. (Спомин присвячений тіням забутих львів’ян)* (Мюнхен: Християнський голос, 1955), ч. 1–2, 190.

⁹⁴ *Діло*, 17 квітня 1935; 23 жовтня 1935; 19 листопада 1936.

⁹⁵ Бачина-Бачинський, “Свген Коновалець у Женеві,” 708.

⁹⁶ *Львівські вісті*, 8 лютого, 1942.

⁹⁷ ЦДІА України у м. Львові, ф. 201, оп. 4а, спр. 3594, арк. 20 зв.

⁹⁸ Прокурор апеляційного суду м. Львів, ЦДІА України у м. Львові, ф. 205, оп. 1, спр. 1059, арк. 118 зв.

14 червня 1934 р.⁹⁹ і висунули звинувачення за статтями 97 § 1 та 154 § 2 Кримінального кодексу¹⁰⁰. Під час слідства Анну звинуватили у переховуванні зброї, на що вказував один із свідків¹⁰¹. У тюрмі вона провела кілька місяців – до 17 грудня 1934 р.¹⁰². В ув'язненні познайомилася зі своїм майбутнім чоловіком – Романом Бучацьким, який був під арештом за тими ж звинуваченнями (випустили за ст. 187, згодом проходив по справі як свідок¹⁰³). Після звільнення Анна постійно перебувала під наглядом поліції¹⁰⁴. Згодом слідство проти неї було припинене за недостатністю доказів¹⁰⁵.

Серед присяжних в суді щодо вини Анни Федак думки розділилися. На запитання: “Чи обвинувачена Анна–Дарія Федак винна, що в 1934 р. на території Східної Малопольщі брала участь в таємному союзі під назвою ОУН, який прагне до відокремлення від Польщі південно–східних воєводств і в такий спосіб порозумілася з іншими особами, з метою відокремлення від Польщі частини її території?” п'ятеро присяжних відповіли – винна, семеро – не винна¹⁰⁶. 27 червня 1936 р. обвинуваченим було оголошено вирок і лише Анну–Дарію Федак та студентку філософського факультету університету Віру Свенціцьку виправдали¹⁰⁷.

Зважаючи на складні життєві долі членів родини Федака, Ольга Кузьмович у своїх спогадах писала: “Чи була у Львові більше революційна хата...? Труси, арешти, все під обсервацією, все хтось переслідований. Утечі, конспірація. Цілими роками хтось з найближчих в тюрмі: чоловік, син Степан, зять Андрій, наймолодша дочка Дарія”¹⁰⁸. Декларуючи аполітичність, С. Федак, тим не менше, був дотичним до всіх політичних подій в Галичині того часу, в міру можливості та свого розуміння мети життя, вніс вагомий внесок у розбудову українських фінансово–економічних та громадських інституцій Львова в складних умовах боротьби за державність. Національно–патріотичне виховання в родині сприяло активності на цьому ж ґрунті і його дітей, кожен з яких вніс свою лепту в розвиток українського визвольного руху.

⁹⁹ ЦДІА України у м. Львові, ф. 205, оп. 1, спр. 1059, арк. 118 зв.; *Діло*, 23 квітня 1936; 24 травня 1936.

¹⁰⁰ Стаття 97 § 1 Кримінального кодексу Польщі 1932 р. стосувалася покарання за участь у колективній змові проти держави та стаття 154 § 2 – за публічні заклики здійснити злочин проти держави Див.: *Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Kodeks karny.*

¹⁰¹ ЦДІА України у м. Львові, ф. 205, оп. 1, спр. 1059, арк. 31 зв.–32.

¹⁰² Там само, арк. 193 зв.

¹⁰³ Там само, арк. 42, 180.

¹⁰⁴ Так, у січні 1935 р. вона отримала дозвіл на виїзд до Славська, де знову ж таки опинилася під наглядом поліції міста (ЦДІА України у м. Львові, ф. 205, оп. 1, спр. 1059, арк. 204 зв.).

¹⁰⁵ ЦДІА України у м. Львові, ф. 205, оп. 1, спр. 1059, арк. 42–42 зв.

¹⁰⁶ ЦДІА України у м. Львові, ф. 205, оп. 1, спр. 1059, арк. 110 зв., 145 зв., 172; “Великий процес ОУН у Львові. 23 українці на лаві підсудних,” *Новий час*, 27 травня 1936; “Присуд у процесі Бандери і товаришів,” *Новий час*, 29 червня 1936.

¹⁰⁷ ЦДІА України у м. Львові, ф. 205, оп. 1, спр. 1059, арк. 121 зв.

¹⁰⁸ Кузьмович, *Про це і те*, 17.

THE PARTICIPATION OF THE STEPAN FEDYK'S FAMILY IN THE UKRAINIAN NATIONAL LIBERATION MOVEMENT

Zoya BARAN

Ivan Franko National University of Lviv
the Chair of Modern and Contemporary History of Foreign Countries
1, Universytetska str., 79000, Lviv, Ukraine

Advocate Stepan Fedak (1861–1937) was particularly influential among the Ukrainian lawyers of Lviv in the first third of the 20th century. It was he who supervised the advocate practice of the would-be president of the Western-Ukrainian People's Republic (ZUNR) Yevgen Petrushewych. S. Fedak took an active part in the establishment and activity of Ukrainian financial and economic institutions. He was at the head of the insurance society "Dnister" (1909–1920) and "Karpatia" (1911–1939); cooperative society "People's Commerce" (1923–1935), the member of the Director's board of the "Central Cooperative Bank in Lviv", different controlling organizations etc. He was active in the social life being a member of the Statute Commission of the Scientific Society named after T. Shevchenko (1896), was on the board "The People's Home" (1918–1919), the principal of Stavropigiyskiy Institute (1917–1920). He fought for the right of the Ukrainians for their own language and higher education. Being a Vice-President of Lviv he was among captive people during the Russian occupation (1914), was interned to Kyiv where he established "The Society of Guardianship and Help to Ukrainians from Halychyna". In the government of ZUNR (November 1918) he was the Minister of Provision. Later he represented Ukrainian people's interests in Lviv after the defeat of ZUNR being at the head of the newly-established committee Ukrainian City Committee (UCC) for humanitarian purposes. He also had some meetings with the Head of the Polish Republic U. Pilsudskiy (1921) to discuss some issues concerning political captives.

His wife Maria Sichynska (1874–1952) was a member of many different Ukrainian women's organizations of Lviv and was involved in active public activity. The couple raised eight children. The eldest daughter Olga (1894–1982) was at the head of the Samaritan section of UCC providing help for the wounded and captive Ukrainian soldiers. This issue was discussed during her negotiations with the Vice-President of the International Red Cross Edvard Frick. She was one of the co-founders and the head of the "Union of Ukrainian Women" (1924–1925, 1927), the member of the "The Princess Olga's armed forces", the editor of the journal "Woman" (1935–1938). Additionally, she was actively involved in the preparation and organizing women's forums in Lviv (1921), Stanislaviv (1934), was a speaker at the International congresses in Paris (1926), Berlin (1929), Vienna (1930). She also joined the Ukrainian National-Democratic Party (1928–1935) but was excluded because of her calling to boycott the election in 1930 and her critical attitude towards the policy of "normalization". Her husband Lev Sheparovych spear-headed the group of Ukrainian military men who occupied the post-office and telegraphy where ZUNR was proclaimed. In different periods he provided communication in the Ukrainian Halyska Army (UHA), between rebellious units, in Ukrainian People's Republic in Naddnipyrianscyna.

The daughters Olga (1896–1979), Sofia (1901–1990) and Maria (1899–1979) actively participated in the "Union of Ukrainian women". Maria conducted household courses for the peasants-women of Berezhany where she lived with her husband, advocate Volodymyr Hrynevych. Daughters Olga and Sofia married well-known activists of the Organization of Ukrainian Nationalists (OUN) Yevgen Konovalets and Andriy Melnyk correspondently.

His son Stepan (1900–1945) the member of the legion of Ukrainian Sich (Sych) Striltsy, later UHA, the Minister of Finances at the Directory government (1919). He was also the member of Ukrainian Military Organization on the instructions of which he made an assassination attempt on U. Pilsudskiy and Lviv Voivode K. Grabovskiy. Being convicted in 1924, he was granted amnesty. On returning to his native land, he was numerously charged with anti-government activity by the Polish police. He was

also imprisoned in the Soviet time. During Hitler's occupation in 1941 of Lviv he was an interpreter and later he joined the Ukrainian division.

His son Bogdan (1909–?) and daughter Oksana (1910–?) were involved in educational activity. Oksana propagated an innovative methodology of musical rhythm according to E. Jaques-Dalcrose' system and organized pre-school education till 1942.

Only the youngest daughter Anna (1912–1998) got the qualification of a lawyer like her father. The Polish police arrested her in 1934 charging her with keeping arms and participation in OUN. She was acquitted during the trial owing to a lack of evidence.

In spite of declaring being apolitical, Stepan Fedak himself and his relatives proved to be involved into all political events in Halychyna, therefore they were arrested a number of times.

Key words: Andriy Melnyk, Anna Fedak (Buchacka), Bogdan Fedak, insurance society "Dnister", Lev Sheparovych, Maria Fedak, Maria Fedak (Hrynevych), Oksana (Drogomyrecka), Olena Fedak (Sheparovych), Olga Fedak (Konovalts), Samaritan section of UCC, Sofia Fedak (Melnyk), Stepan Fedak, Stepan Fedak ("Smok"), Ukrainian City Committee (UCC), Ukrainian Sich (Sych) Striltsy, "Union of Ukrainian Women", Yevgen Konovalts, Yevgen Petrushewych, ZUNR.

REFERENCES

- Bachyna-Bachynskyi, Yevhen. "Yevhen Konovalts u Zhenevi, vytiah iz shchodennyka." *Yevhen Konovalts ta yoho doba* (Miunkhen: Vydannia fundatsii im. Y. Konovaltsia, 1974), 701–745. (in Ukrainian).
- Baran, Zoja. "Stepan Fedak: shtrykhy do obrazu lvivskoho "nepolityka." *Lviv: misto – suspilstvo – kultura* 3 (1999), 553–561. (in Ukrainian).
- Baran, Zoja. "Stepan Fedak – pravnyk, finansyst, hromadskyi diiach." *Ukrainska kooperatsiia. Istorychni ta sotsialno-ekonomichni aspekty* 2 (2001): 103–112. (in Ukrainian).
- Baran, Zoja. "Stepan Fedak." *Zakhidno-ukrainska narodna respublika. 1918–1923. Uriady. Postati*. Hol. red. rady Yaroslav Isaievych, uporiad. Mykola Lytvyn, Ivan Pater, Ihor Soliar (Lviv: Instytut ukraїnoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 2009). 289–306. (in Ukrainian).
- Baran, Zoja. "Spohady Oleny Sheparovych yak dzherelo do istorii Lvova pershoi tretyny XX stolittia." *Lwów: miasto – społeczeństwo – kultura* 9 (2014): 113–128. (in Ukrainian).
- Dilo*. 14 bereznia 1890. (in Ukrainian).
- Dilo*. 22 veresnia 1915. (in Ukrainian).
- Dilo*. 17 serpnia 1924. (in Ukrainian).
- Dilo*. 30 veresnia 1924. (in Ukrainian).
- Dilo*. 24 veresnia 1925. (in Ukrainian).
- Dilo*. 27 zhovtnia 1925. (in Ukrainian).
- Dilo*. 3 sichnia 1926. (in Ukrainian).
- Dilo*. 13 sichnia 1927. (in Ukrainian).
- Dilo*. 21 serpnia 1927. (in Ukrainian).
- Dilo*. 19 lystopada 1928. (in Ukrainian).
- Dilo*. 28 serpnia 1930. (in Ukrainian).
- Dilo*. 17 kvitnia 1935. (in Ukrainian).
- Dilo*. 23 zhovtnia 1935. (in Ukrainian).
- Dilo*. 14 liutoho 1936. (in Ukrainian).
- Dilo*. 10 bereznia 1936. (in Ukrainian).
- Dilo*. 23 kvitnia 1936. (in Ukrainian).

- Dilo*. 24 travnia 1936. (in Ukrainian).
Dilo. 19 lystopada 1936. (in Ukrainian).
Dilo. 12 sichnia 1937. (in Ukrainian).
Dilo. 20 bereznia 1937. (in Ukrainian).
Dilo. 6 serpnia 1937. (in Ukrainian).
Dilo. 13 zhovtnia 1937. (in Ukrainian).
Dilo. 31 lypnia 1938. (in Ukrainian).
Dilo. 28 serpnia 1938. (in Ukrainian).
Dilo. 4 zhovtnia 1938. (in Ukrainian).
Stepan Fedak – advokat, hromadskyi diiach. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv. Fond 373, opys 1, spravy 1, 3, 4, 5, 10, 11, 29, 39, 90. (in Ukrainian).
Fedak, Stepan. “Rozmova Ukrayincya z Marshalom. Spomyn d-ra Stepana Fedaka pro avdiyencyu u 1921 roci u Nachalnyka Derzhavy Marshala J. Pilsudskogo.” *Nova zoria*. 26 travnia 1935. (in Ukrainian).
Fedak-Sheparovych, Olena. “Modernyi feminizm i ukrainska zhinka.” *Nash svit. Almanakh "Zhinochoi doli" z dodatkom kaliendaria na rik 1928* (Kolomyia, 1927). 20–23. (in Ukrainian).
Hankevych, Lev. “Desiatylittia Soiuzu Ukrainskykh Advokativ.” *Yuvileinyi almanakh Soiuzu Ukrainskykh Advokativ u Lvovi* (Lviv: SUA, 1934). 36–78. (in Ukrainian).
Hrabovyi, Yaroslav. *Istoriia ukrainskoi kooperatsii* (Praha: Vydannia ukrainskoi selianskoi spilky v emihratsii v Ch., 1924). (in Ukrainian).
Hreko-katolytska mytropolycha konsystoriia. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv. Fond 201, opys 4a, spravy 3503, 3567, 3594. (in Polish).
Hromadianka 1–2 (1938). (in Ukrainian).
Hromadianka 3 (1938). (in Ukrainian).
Ilustrowany Kurjer Codzienny. 5 pazdziernika 1921. (in Polish).
Kaliendar tovarystva "Prosvita" na zvychainyi rik 1927 (Lviv, 1926), richnyk 49 (in Ukrainian).
Knysh, Zynovii. “Pidhruntia UVO.” *Sribna surma. Statti i materiialy do diiannia Ukrainskoi viiskovoi orhanizatsii*. (Toronto: Sribna surma. B. r), zb. 2. 9–24. (in Ukrainian).
Knysh, Zynovii. “Atentat Stepana Fedaka u Lvovi.” *Sribna surma. Statti i materiialy do diiannia Ukrainskoi viiskovoi orhanizatsii* (Toronto: Sribna surma. B. r), zb. 2. 96–123. (in Ukrainian).
Lvivski visti. 8 liutoho 1942. (in Ukrainian).
Lvivske voievodske upravlinnia derzhavnoi politsii. Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti. Fond 121, opys 2, sprava 194.
Lvivskiy Stavropihiiskiy instytut. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv. Fond 129, opys 26, spravy 10, 730. (in Ukrainian).
Malanchuk-Rybak, Oksana. *Ideolohiia ta suspilna praktyka zhinochoho rukhu na zakhidnoukrainskykh zemliakh XIX – pershoi tretyny XX st.: typolohiia ta yevropeiskiy kulturno-istorychnyi kontekst* (Chernivtsi: Knyhy-XXI, 2006). (in Ukrainian).
Milena Rudnytska. Statti. Lysty. Dokumenty. Zbirnyk dokumentiv i materialiv pro zhyttia, suspilno-politychnu diialnist i publitsystychnu tvorchist Mileny Rudnytskoi. Uporiadkuvannia Myroslava Diadiuk (Lviv: Instytut istorychnykh doslidzhen, 1998). (in Ukrainian).
Mudryi, Vasyl. *Borotba za ohnyshche ukrainskoi kultury v zakhidnykh zemliakh Ukrainy* (Lviv: Nakladom ukrainskoi kraievoi studentskoi rady, 1923). (in Ukrainian).

- Navrotskyi, Osyp. "Pochatky UVO u Lvovi." *Sribna surma. Statti i materiialy do diiannia Ukrainskoi viiskovoi orhanizatsii* (Toronto: Sribna surma. B. r), zb. 2. 25–62 (in Ukrainian). Naukove tovarystvo im. Shevchenka. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv. Fond 309, opys 1, sprava 262. (in Ukrainian).
- Nazaruk, Osyp. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv. Fond 359, opys 1, sprava 17. (in Ukrainian).
- Nova zoria*. 14 sichnia 1937. (in Ukrainian).
- Novyi chas*. 1 lypnia 1934. (in Ukrainian).
- Odezwy i rozporządzenia z czasów okupacji rosyjskiej Lwowa. 1914–1915* (Lwów: H. Altenberg, E. Seyfart, E. Wende, 1916). (in Polish).
- O-Ka. Olha Kuzmowych, *Pro tse i te* (Niu York, 2000). (in Ukrainian).
- Prokuror apeliatsiinoho sudu m. Lviv. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv. Fond 205, opys 1, sprava 1059. (in Polish).
- "Prysud u protsesi Bandery i tovaryshiv." *Novyi chas*. 29 chervnia 1936. (in Ukrainian).
- Pytliar, Orest. "Yevhen Konovalets v ochakh molodoho studenta." *Yevhen Konovalets ta yoho doba* (Miunkhen: Vydannia fundatsii im. Ye. Konovaltsia, 1974). 746–754. (in Ukrainian).
- Rozporządzenie Prezydenta Pzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Kodeks karny. (in Polish).
- Rudnytska, Milena. "Piatnadtsiatylittia odnogo zizdu." *Zhinka* 1 (1937): 3. (in Ukrainian).
- Shakh, Stepan. *Lviv – misto moiei molodosti. (Spomyn prysviachenyi tiniam zabutykh lvivian)* (Miunkhen: Khrystyianskyi holos, 1955), ch. 1–2. (in Ukrainian).
- Shakh, Stepan. *Lviv – misto moiei molodosti* (Miunkhen: Khrystyianskyi holos, 1956), ch. 3 (in Ukrainian).
- Sheparovych, Olena-Halyna. "Lystopadovi spohady." *Zhinka* 21–22 (1936). (in Ukrainian).
- Shukhevych, Stepan. *Moie zhyttia. Spohady* (London: Ukrainaska vydavnycha spilka v Londoni, 1991). (in Ukrainian).
- Slyzh, Adolf. *Moi lita. Spohady* (Lviv: Manuskrýpt, 2014). (in Ukrainian).
- Spohady Oleny Fedak-Sheparovych. Pryvatnyi arkhiv avtora. (in Ukrainian).
- Svoboda. Uriadovyi orhan Ukrainskoho Narodnoho Soiuzu*. 17 maia 1919. (in Ukrainian).
- Ukrainskyi Horozhanskyi komitet. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv. Fond 462, opys 1, spravy 91, 202, 210, 281. (in Ukrainian).
- Ukrainskyi vistnyk*. 28 veresnia 1921. (in Ukrainian).
- Ukrainskyi universytet. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv. Fond. 310, opys 1, sprava 209. (in Ukrainian).
- Uriadovyi portal, dostup otrymano 23 bereznia 2016, http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=661853&cat_id=661216. (in Ukrainian).
- "Velykyi protses OUN u Lvovi. 23 ukraintsi na lavi pidsudnykh." *Novyi chas*. 27 travnia 1936. (in Ukrainian).
- Vistnyk neukonstytuivanoi fondatsii "Narodnoho Domu" 1* (Lviv, 1918–1919).
- Yaroslavyn, Sydir. *Vyzvolna borotba na Zakhidno-Ukrainskykh Zemliakh u 1918–1923 rokakh* (Fyladelfia: Nakladom hurtka prykhlynykiv, 1956). (in Ukrainian).
- Zhinocha dolia*. 15 serpnia 1929. (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редколегії: 15 вересня 2017 р.

Прийнята до друку: 19 грудня 2017 р.